

UOT:37.

**REGIONAL ALİ TƏHSİL MÜƏSSISƏLƏRİNİN REGIONUN İNKİŞAFINA  
TƏSİRİ VƏ QARŞIDA DURAN MƏQSƏDLƏR****Çunayev Məhəmməd Məhəməli oğlu****Lənkəran Dövlət Universiteti****[Chunayev.mahamad@mail.ru](mailto:Chunayev.mahamad@mail.ru)**

**Xülasə:** Regionların inkişafında ali təhsil müəssisələrinin böyük sosial-iqtisadi gücə, aparıcı rola malik olması inkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsində artıq özünü təsdiqləmiş bir prosesdir. Ali təhsil müəssisələri regionun iqtisadi, sosial-mədəni inkişafını təmin edən müəssisələrdir. Ali təhsil müəssisələri belə demək mümkündürsə artıq regionun mədəni səviyyəsini müəyyən edən, imicini formalaşdıran bir müəssisəyə çevrilmişdir. Qloballaşma ilə əlaqədar bu ali təhsil müəssisələrinin qarşısında duran vəzifələr, tələblər getdikcə daha da artmağa başlamışdır. Ali təhsil müəssisələri yerləşdiyi regionun və ətraf ərazilərin iqtisadiyyatına, müxtəlif sahələrinə ehtiyacı olan ixtisaslı kadrlarla təminatına dəstək olur. Müasir dövrdə qarşıda duran vəzifələrdən biri də ali təhsil müəssisələrinin regionda yerləşən müxtəlif sənaye müəssisələri ilə əməkdaşlığın yaradılmasıdır. Bu qarşılıqlı əlaqələr müxtəlif formalarda həyata keçirilə bilər. XXI əsrdə dünyada ali təhsil müəssisələrini müsbət cəhətdən fərqləndirən xüsusiyyətlər burada fərqli sahələr üzrə tədqiqatların aparılması, müxtəlif elmi konfrans, tədbirlərin keçirilməsidir. Regional ali təhsil müəssisələri eyni zamanda regionda mövcud sahələri dirçəlməyə, yeni sənaye sahələrinin yaradılmasına stimül verə bilər.

**Açar sözləri:** regional ali təhsil müəssisəsi, iqtisadi inkişaf, keyfiyyətli təhsil, təhsil missiyası, regional inkişaf, elmi tədqiqatlar, universitet-universitet əməkdaşlığı, universitet-sənaye əməkdaşlığı

**Ключевые слова:** региональный вуз, экономическое развитие, качественное образование, образовательная миссия, региональное развитие, научные исследования, университетско-университетское сотрудничество, университетско-отраслевое сотрудничество

**Keywords:** regional higher education institution, economic development, quality education, educational mission, regional development, scientific research, university-university cooperation, university-industry cooperation

Regional ali təhsil müəssisələri ölkə iqtisadiyyatının inkişafında mühüm rol oynayır. Ancaq bu rol kifayət qədər gözə çarpmır və ya ön plana çıxarılaraq geniş izah edilmir. Bu ali təhsil müəssisələri bilik verən təşkilat olaraq innovasiyalara yol açır, getdikcə regional və milli iqtisadiyyat üçün əhəmiyyətli bir istehsal amilinə çevrilərək yerləşdikləri bölgə ilə integrasiya olunmuş regional ali təhsil müəssisələri regional iqtisadi inkişafın əsas elementləri hesab edilir. Bölgədə bir sıra aparıcı tədqiqat universitetinin mövcudluğu regional iqtisadi inkişaf üçün vacib dəyər olsa da, universitetin regional inkişafa verdiyi həqiqi töhfə yerli sənayenin maraqlarına və ehtiyaclarına tam cavab vermək imkanında deyildir.

Regionda aparılacaq araşdırmalar burada iqtisadiyyat, sənaye, sosial və digər sahələr üzrə mövcud olan problemləri önə çıxarır aradan qaldırmağa stimül verə bilər. Bu nöqtəyi nəzərdən regionun inkişafına dəstək olan yeni-yeni istehsal müəssisələri yaradılmağa, regionun inkişafına dəstək ola biləcək proqram və layihələr həyata keçirilə bilər. Universitet və regionun ixtisaslaşdığı sahə arasında qarşılıqlı əlaqə yaradılarsa bu iki məfhum arasında əlavə dəyər yaranar. Universitetlərdə verilən təhsil, tədris olunan dərslər bölgənin perspektivdə olan inkişafına uğun həyata keçirilsə hər ikisinin fayda və çatacağı inkişaf arzuolunan olacaqdır. Ali

təhsil müəssisəsi ilə regionun təkcə iqtisadi deyil, bütün sahələri üzrə əməkdaşlıq yaradılmalı, eyni zamanda qarşıya qoyulmuş məqsədə çatmaq üçün regionun resurslarından səmərəli istifadə olunmalıdır. Regionun inkişafı üçün bu ali təhsil müəssisəsinin və regionun bütün digər mövcud istehsal sahələri arasında anlaşma yaradaraq qarşılıqlı iş görməlidirlər.

“Universitetin missiyasının ifadəsi regionda təhsil müəssisəsinin inkişafı üçün strateji təlimatları müəyyən etməyə və təhsil funksiyalarının həyata keçirilməsi istiqamətlərini müəyyən etməyə kömək edə bilər. Missiya universitetin əsas strateji məqsədləri və fərqləndirici xüsusiyyətlərindən ibarətdir”. [3] Qloballaşan dünyada regional ali təhsil müəssisələri artıq regionun ayrılmaz bir hissəsinə çevrilməklə yanaşı həm də onu yönəltməkdədir. Ali təhsil müəssisələri fəaliyyət göstərdiyi bölgədə ixtisaslaşmış olduğu sənaye sahələrinin inkişafına və hər tərəfli genişlənməsinə elmi yollarla dəstək olur. Bunlara elmin müxtəlif sahələri üzrə gənc istedadların üzə çıxarılmasını, regionun ixtisaslaşdığı və gələcəkdə perspektivdə ola biləcək elm sahələri üzrə araşdırmaların aparılmasını, müəyyən layihələr üzrə sənaye müəssisələri ilə birbaşa əlaqələrin qurulmasını, regiona yeni texnoloji yeniliklərin gətirilməsini, bölgə üçün faydalı olacaq yeni sahələrin yaradılması və buna uyğun kadrların hazırlanmasını misal göstərə bilərik.

Müstəqilliyi bərpa etdikdən sonra regional ali təhsil müəssisələrinin təşkil olunması və həmin müəssisələrin regionları inkişaf etdirə bilmək bacarığının meydana gəlməsi regional iqtisadiyyatın vacib hissəsinə çevirdi. Bazar iqtisadiyyatının tələblərinə uyğun olaraq regional universitetlərin iqtisadi inkişafdakı rolunun dəyişməsi, əmək bazarının tələblərinə daha çox töhfə vermək üçün şirkətlər və qurumlar bu universitetlərlə əlaqə qurmağa cəhd etdilər. Bununla birlikdə, regional ali təhsil müəssisələrinin regional inkişafdakı rolu dəyişilərək onların gözlənilən rolları da dəyişdi. Bu gün regional ali təhsil müəssisələri təkcə təhsil və tədqiqat fəaliyyəti ilə məşğul olan qurumlar kimi deyil, həmçinin regional inkişafın təmin edilməsində geniş rol oynayan mühüm qurum kimi qəbul edilir.

Bütün bu nəzəri çərçivədə regionların uğurlu inkişafının mənbəyi olaraq “bilik” vacib bir element sayılır. Bu baxımdan regional ali təhsil müəssisələri sözü gedən məsələlərdə “bilik mənbəyi” kimi mərkəzi rol oynayaraq yeni biliklər yaratmaq, mövcud bilikləri əlçatan etmək, bu bilikləri təhsil funksiyası ilə ötürmək və biliklərin ötürülməsini asanlaşdırmaqla bilik əsaslı, rəqəbatlı və yenilikçi regional inkişafın əsas elementi olaraq qalır. Regional elmi çərçivə baxımından bir regional ali təhsil müəssisəsinin regional innovasiya sistemində və regional informasiya sistemində mövcud olub-olmaması universitetin bu sistemlərdə necə və hansı səviyyədə iştirak etməsi vacib bir məsələyə çevrilir.

Regional ali təhsil müəssisələri biliyin kommersiyalaşdırılmasını və istehsal amilinə çevrilməsini müxtəlif yollarla həyata keçirir. “Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamında yer alan “2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”nın tədbirlər planında qeyd olunduğu kimi: “Tədbirlər və layihələr-Ölkədə tədqiqat potensialı yüksək olan 2 universitetin bazasında 2 tədqiqat universitetinin yaradılması, Tədqiqat universitetlərinin yaradılmasına dair təkliflərin hazırlanması, Ali məktəblərin yeni elmi tədqiqat ənənəsinin artması; Dövrün sonuna qabaqcıl elmi-tədqiqat nəşrlərində aktiv iştirak edən 2 elmi-tədqiqat universitetinin fəaliyyət göstərməsi, Azərbaycan elminin daha da inkişafı və dünya səviyyəsində mövqeyinin yüksəlməsi” kimi vurğulanmışdır. [1]

Bu gün universitetlərlə bağlı veriləcək əsas sual “hansı universitetə ehtiyacımız var” sualıdır. Tələb olunan universitet dinamik, perspektivli və lazımi iş mühiti ehtiyaclarını ən yaxşı şəkildə ödəyə bilən bir universitetin olmasıdır. Regional və milli iqtisadi inkişafı təmin etmək, bu ehtiyacları ödəmək üçün universitetin “təşəbbüskar” olması vacibdir. Günümüzdə hər hansı

regionda ali təhsil müəssisəsinin yaradılmasından ilk əvvəl bu müəssisənin orada hansı istiqamətdə fəaliyyət göstərəcəyi, regionun inkişafına hansı töhfələri verə biləcəyi hər tərəfli araşdırılıb elmi cəhətdən əsaslandırılmalı, bu istiqamətdə işlər görülməlidir.

Regional səviyyədə rəqabət qabiliyyəti baxımından bilik və istedadların regional mövcudluğu fiziki infrastruktur qədər vacibdir. Regional ali təhsil müəssisələri regional iqtisadi inkişafa müxtəlif yollarla kömək edirlər. Məsələn, region ilə əlaqəli problemlərin həllində davamlı məlumat mübadiləsi şəbəkələrinin inkişafında vasitəçi rolunu oynayırlar. Regionun istedadlı gənc işçi qüvvəsi ilə təmin etməyə və sosial hərəkətliliyin genişlənməsinə kömək edirlər. Xüsusi təcrübələri və tədqiqat sahələri sayəsində regiona müəyyən sektorlardan investisiyaların cəlb edilməsində mühüm rol oynayırlar. Bu da regional mədəniyyətin bir çox cəhətdən inkişafında əsas rol oynayır.

Regional ali təhsil müəssisələri iqtisadi inkişafa fərqli yollarla töhfə verərək hər biri regional iqtisadi inkişafın geniş hədəflərinə çatmaq üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir:

- regional ali təhsil müəssisələrinin bölgənin inkişafına birbaşa iqtisadi təsiri: Regional ali təhsil müəssisələrinin birbaşa xərcləri və onların effektiv vasitələrlə regional iqtisadiyyata təsiri ilə bağlı çoxsaylı tədqiqatlar mövcuddur. Belə ki, universitetlərin regional iqtisadiyyata birbaşa maliyyə təsiri bir tərəfdən universitetlərin iqtisadi fəaliyyətindən, digər tərəfdən işçilərin, tələbələrin xərcləri, konfranslar, müxtəlif tədbirlər və s. üçün gələn yerli və xarici qonaqların müxtəlif xərcləri sayəsində mümkün olur. Onların xərclədikləri bütün maliyyə vəsaitləri regionun iqtisadiyyatının büdcəsinin formalaşmasına dəstək olur.

- İmic: regional ali təhsil müəssisələrinin bölgədə olması bu bölgəyə imic cəhətdən təsir göstərir. Regional ali təhsil müəssisələri fəaliyyət göstərdiyi regionun imicinin formalaşmasında başlıca rol oynayaraq yerli, milli və beynəlxalq media məlumatları vasitəsi ilə həyata keçirdikləri tədbirləri, araşdırmaları, layihələri və s. işıqlandıraraq bölgənin müasir və yenilikçi bir bölgə kimi imicini inkişaf etdirməyə kömək edir. Nəticədə bu ali təhsil müəssisələrin təkcə ölkədə deyil, eyni zamanda regionda, digər xarici ölkələrdə tanınması təmin olunur. Bu ali təhsil müəssisələri əməkdaşlıq etdikləri yerli və xarici ali təhsil müəssisələri, müxtəlif idarə, təşkilat və müəssisələrlə olan işbirliyindən istifadə edərək regionda təşkil etdikləri müxtəlif elmi tədbirləri, araşdırmaları, ölkədə və dünyada tanıdaraq buranın yeniliklərə, inkişafa açıq bir bölgə olduğunu əyani şəkildə göstərərək müsbət imici yaradır. Həmçinin, keçirdikləri elmi-kütləvi tədbirlərlə, konfranslarla, apardığı tədqiqatlarla, həyata keçirdiyi müxtəlif layihələrlə ölkədə, yerləşdiyi regionda, eyni zamanda dünya miqyasında reytingini qaldıraraq çoxtərəfli əlaqələr yaratmaq və genişləndirmək fərsətini də qazanır.

- Turizmin inkişafı: Müasir dövrdə istənilən bir ölkənin büdcəsinin formalaşmasında turizmin rolunun getdikcə artması müşahidə olunur. Turizmin inkişafının müxtəlif əsaslarından biri də regionun əlverişli infrastrukturunun olmasıdır. Ölkə regionlarında turizm infrastrukturunun yaradılmasında və inkişaf etdirilməsində ali təhsil müəssisələri daha çox perspektivə malik hesab edilir. Belə ki, regionlarımız maddi-mədəniyyət abidələri ilə zəngindir. Eyni zamanda hər bir regionumuz əsrarəngiz təbiətə sahibdir. Bütün bunlar da ali təhsil müəssisələrinin qarşısında böyük imkanlar açır. Regional ali təhsil müəssisələri tərəfindən təşkil edilən konqreslər, konfranslar, sərgilər və bu kimi tədbirlər turizmə müsbət təsir göstərir. Xarici ölkə vətəndaşlarının turistik səyahətləri ilə regiona valyuta axınının təmin edilməsi iqtisadiyyatın inkişafına müsbət təsirini göstərir. Bunun üçün regional ali təhsil müəssisələri regionda turizm şəbəkəsinin yaradılmasını təşkil edə və ya mövcud olan şəbəkəni genişləndirə bilər.

- Regional ali təhsil müəssisələri yalnız təcrübəli və istedadlı insanların “yetiştiriciləri” deyil, eyni zamanda “cəlbediciləridir”. Regional ali təhsil müəssisələri həmin bölgəyə və ona

yaxın ərazilərə istedadlı insanları cəlb etməyə kömək edir. Bu ali təhsil müəssisələri ixtisaslı kadr hazırlamaqla yanaşı digər bölgələrdən də istedadlı gənclərin bura cəlb olunmasını, onların bilik və bacarıqlarını bu regionun inkişafına yönəltməyə imkan yaradır. Bu regional universitetlər yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanmasını təmin etməklə yanaşı belə ixtisaslı işçilərin cəmlənmə yerini-“toplanma məntəqəsi” rolunu da oynayır. Belə ki, regionda və ətraf bölgələrdən yüksək ixtisaslı kadrları özünə cəlb etməklə onların fəaliyyətini stimullaşdırır, potensiallarını bu regionun tərəqqisinə yönəldir, qarşılıqlı şəkildə fayda götürür. Bu proses regionun iqtisadi, elmi və mədəni mərkəzi kimi formalaşmasına əsas verir.

- Məşğulluq: regional ali təhsil müəssisələri özləri əhəmiyyətli iş təminatçısı və ya dolaylı iş yaradıcısı olmaqla regionda iş yerlərinin təşkilinə əhəmiyyətli dərəcədə töhfə verirlər. Bu da yerli sakinlərin həyat səviyyəsinin yüksəlməsinə birbaşa kömək edir. Belə ki, bu regional ali təhsil müəssisələrinin müəllim-professor, işçi heyəti fəaliyyət göstərdiyi şəhər və ətraf bölgələrin ixtisaslı kadrlarından təşkil olunur. Bu isə regionlarda mövcud ixtisaslı kadr potensialının işlə təmin olunmasına və gənclərdə təhsilin daha yüksək pillələrinə çatmağı stimullaşdırır. Regionda ali təhsil müəssisələrinin mövcudluğu ilə əlaqədar cəmiyyətin təhsilli təbəqəsinin müxtəlif tələbatlarına uyğun olaraq xidmət sahələri formalaşır. Bu isə regionda yeni infrastrukturun yaranmasına gətirib çıxarır, son nəticədə region əhalisinin maddi vəziyyətinə və təhsillilik dərəcəsinə əhəmiyyətli təsir göstərir.

“Universitetlər iqtisadi inkişafda öz rollarını artırmaq üçün getdikcə daha çox yeni yollar axtarırlar. Bu üç əsas şəkildə baş verir: (1) iqtisadi inkişafda “passiv” roldan “aktiv” rola keçid, (2) strateji planlaşdırmaya daha çox diqqət yetirilməsi və (3) universitet-sənaye tərəfdaşlığının gücləndirilməsi”. [2]

Birinci məsələ üzrə regional ali təhsil müəssisələri təhsil və həyata keçirdikləri araşdırmaları birləşdirərək iqtisadi inkişafın lokomotivinə çevrilirlər. Ali təhsil müəssisələri artıq əvvəlki bilik vermək rolundan tədricən bilik yaradılması və iqtisadiyyata tətbiq olunması mərhələsinə daxil olublar. İkinci məsələ strateji planlaşdırma hesab edilir. Burada dövrün tələblərinə uyğun olaraq regional ali təhsil müəssisələri yalnız təhsil verməklə deyil, eyni zamanda yerləşdiyi region və ətraf bölgələr üçün strateji inkişaf planları hazırlaya bilərlər. Strateji inkişaf planları elmi cəhətdən əsaslandırılmış ardıcılıqla hazırlanmalı və həyata keçirilməlidir. Bu cəhətdən strateji planları ali təhsil müəssisəsinin fəaliyyətində mühüm əhəmiyyət kəsb etməli, daim diqqət mərkəzində saxlanılmalı və mütəmadi olaraq dəyişilən şərtlərə uyğun hazırlanmalıdır. Üçüncü məsələ universitet-sənaye tərəfdaşlığının gücləndirilməsidir ki, bu da regional ali təhsil müəssisələri ilə sənaye müəssisələri arasında əməkdaşlıq, regionun və son nəticədə ölkənin inkişafına əsas zəmin yaradan amildir. İnkişafda və istehsalda bu halqa pozulanda peşəkar işçi qüvvəsinə ehtiyac və ali təhsilli işsiz şəxslər qrupu yaranır. Yəni ki, sənaye müəssisələrinin və əmək bazarının tələblərinə cavab vermək iqtidarında olmayan ali təhsillilər işsizlik statusu ilə iqtisadiyyata əlavə bir yük olurlar. Qeyd olunan bu problemlərin yaranmaması üçün regional ali təhsil müəssisələri, sənaye müəssisələri və istehsal sahələri arasında qarşılıqlı əməkdaşlıq olmalıdır. Bu istiqamətdə bütün tərəflər qarşısında mühüm vəzifələr dayanır. Belə ki, sənaye müəssisələri ehtiyacı olan ixtisas və dərəcələr üzrə vakant yerlərin sayını ali təhsil müəssisələrinə təqdim etməlidir. Bu müəssisədə çalışan yüksək ixtisaslı kadrlar ehtiyac yaranacağı təqdirdə ali təhsil müəssisələrində tədrislə məşğul ola bilər. Mütəmadi olaraq tələbələrin ixtisasları üzrə bu və digər istehsal müəssisələrinə ekskursiyaların təşkil olunmasına, gələcək iş yerləri ilə təhsil aldıkları müddətdə tanış olmalarına şəraitin yaradılması məqsəddə uyğundur. Ali təhsil müəssisələri və sənaye müəssisəsi regionun savadlı gənclərini yüksək ixtisaslı mütəxəssis kimi formalaşdıraraq bu regionun iqtisadi inkişafına və eyni zamanda bu istehsal müəssisəsinin tərəqqisi üçün öz səylərini birləşdirməli, bunu ümumi

işə çevirməlidir. Regiondakı istehsal müəssisəsi ali təhsil müəssisələrində öz büdcəsi hesabına təqaüd proqramı həyata keçirməklə tələbələrdə öz gələcək işlərində stimula yarada bilər.

XX əsrdən başlayaraq elm və texnologiyaya diqqət daha da artırılmış, tədqiqat aparmaqla yeni biliklərin kommersiyalaşdırılması, həmçinin qarşılıqlı faydalı tədqiqatlar, təcrübə və bilik mübadiləsi yolu ilə ölkə inkişafı üçün xarici imkanların genişləndirilməsi yolları öyrənilmişdir. Bu dövrdən etibarən iri şəhərlərdə təşkil olunmuş ali təhsil müəssisələri ilə yanaşı regional ali təhsil müəssisələrində də tədqiqatlara geniş yer verilməyə başlandı. Bu iş bütün dünyada ali təhsildə regionların rolunun önə çıxmasına təsir göstərdi. Beləliklə, universitetlər təhsil verən, araşdırma aparan və iqtisadi inkişafı təmin edən bir quruma çevrildilər.

Yeniliklərlə yanaşı regional ali təhsil müəssisələrinin regional inkişafdakı rolunun vacib bir tərəfi də regional iqtisadiyyatda baş verən dəyişikliklərlə əlaqələndirilir. Ənənəvi sənaye sahələrinin tənəzzülü və yeni sahələrin meydana çıxması universitetlər üçün yeni bir problem yaradır. Bölgədəki universitetlərin regional iqtisadi dəyişikliklərə necə cavab verəcəyi və bu çevrilmələrdə necə iştirak edəcəkləri burada həqiqətən vacibdir. Bu baxımdan, bəzi universitetlər kənd təsərrüfatı (məsələn, kənd təsərrüfatında nanotexnologiyaların tətbiqi) kimi ənənəvi sahələrin səmərəliliyini artırmaq üçün bu sahələrdə qabaqcıl texnologiyaların inkişaf yollarını axtararkən, digərləri tamamilə yeni sahələrə diqqət yetirməyi üstün tutar. Bu baxımdan universitetlər regional iqtisadi dəyişikliklər nəticəsində ənənəvi sahələrdən yeni sahələrə keçid mərhələsində böyük rol oynayır. Lakin bu düşünüldüyü qədər sadə deyil. Yeni sahələr axtaran və bu sahələrdə tədqiqat təcrübəsi qazanan universitetlər üçün uzunmüddətli planlaşdırma tələb olunur.

Qloballaşma dövrünün tələblərinə əsasən baş verən inkişafa uyğun olaraq regional ali təhsil müəssisələri qarşısında da müəyyən seçimlər, çətinliklər, tərəddüdlər çıxır. Bununla da ali təhsil müəssisələrinin gələcəyi həmin müəssisələrin inkişaf tendensiyalarının uyğunluğundan asılıdır. Belə ki, müəyyən ali təhsil müəssisələri regionda mövcud olmuş ənənəvi sahələrə yeni texnologiyalar tətbiq edərək inkişafın yüksək pilləsinə çatdırıla bilər, ya da region üçün tamamilə yad olan yeni sahəni burada yarada və inkişaf etdirə bilər. Beləliklə seçimlərində düzgün olan regional ali təhsil müəssisələri öz gələcək tərəqqilərini təmin etmiş olacaqlar.

Universitetlərin regional inkişafdakı dəyişən rolu ilə əlaqədar aşağıdakı təkliflər verilə bilər:

- regional ali təhsil müəssisələri bölgənin zəif tərəflərini, məhdudiyyətlərini vurğulayan və həll yollarını axtaran regional iqtisadi planların hazırlanmasında və həyata keçirilməsində dövlət-özəl tərəfdaşlığın təmin edilməsində aparıcı rol oynaya bilərlər;

- regional ali təhsil müəssisələri iqtisadiyyatı tam şəkildə inkişaf etdirmələri üçün regional iqtisadiyyatın tərkib hissələrini və hansı mövzularda ona necə töhfə verə biləcəklərini planlaşdırmalıdırlar;

- regional ali təhsil müəssisələri dəyişən şərtlərlə ayaqlaşaraq regionun inkişafına uyğun addımlamaq üçün regionda yeni yaradıla biləcək və həyata keçirilməsi məqsədəuyğun hesab edilən yeni layihələri diqqət mərkəzində saxlayaraq mövcud qurumlarla birgə iş görə bilərlər;

- regionun perspektivlərini, əhəlinin sayını, ehtiyac və problemlərini nəzərə alaraq regional ali təhsil müəssisələrinin həmin regionun yaşayış məntəqələrində müxtəlif sosial-iqtisadi, maarifləndirici layihə və tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədəuyğundur;

- regional ali təhsil müəssisələri fəaliyyət göstərdikləri regionun və ona yaxın bölgələrə logistik cəhətdən kömək göstərməsi, müxtəlif və geniş profilli layihələrin həyata keçirilməsinə dəstək ola bilər;

- ali təhsil müəssisələrinin və sənaye müəssisələrinin birgə əməkdaşlıq proqramlarının qurulması və bu fəaliyyətin genişləndirilməsi;
- universitet və sənaye arasında əməkdaşlığın təkcə müəllimlər vasitəsilə deyil, həm də tələbələr vasitəsilə inkişaf etdirilməsi;
- regionun problemlərinin həllinə yönəlmiş magistr və doktorluq dissertasiyalarına xüsusi maliyyə vəsaiti ayıraraq müxtəlif bərpa layihələrinin həyata keçirilməsi;
- təkcə universitet-sənaye əməkdaşlığı deyil, eyni zamanda universitet-universitet əməkdaşlığının da təşkilinin həyata keçirilməsi;
- nəzəri və təcrübi bilik axınıni sürətləndirmək üçün universitetdən sənayeyə və sənayedən universitetə layihəsinin tətbiqi;
- regional ali təhsil müəssisələrinin tərkibində texnoparkların təşkili.

### *Ədəbiyyat*

1. “Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı.
2. Onur Sungur Universitetlərin bölgəsel kalkınmada dəyişən rolü və girişimci universitet kavramı, AİBÜ Sosial Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2015, Cilt:15, Yıl:15, Sayı: 4, 15: 35-61.
3. <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-regionalnogo-vuza-na-sotsialno-ekonomicheskoe-razvitiie-territorii/viewer>

## **ВЛИЯНИЕ РЕГИОНАЛЬНЫХ ВУЗОВ НА РАЗВИТИЕ РЕГИОНА И ЦЕЛИ НА БУДУЩЕЕ**

*Чунаев Мухаммад Махамели оглы*

### *Резюме*

Тот факт, что высшие учебные заведения обладают огромной социально-экономической мощью и ведущей ролью в развитии регионов, является доказанным процессом на опыте развитых стран. Высшие учебные заведения – это учреждения, обеспечивающие экономическое, социальное и культурное развитие региона. Высшие учебные заведения, если можно так сказать, уже стали учреждением, формирующим имидж, определяющий культурный уровень региона. В связи с глобализацией, задачи стоящие перед этими высшими учебными заведениями, становятся все более требовательными. Высшие учебные заведения поддерживают обеспечение квалифицированными кадрами, необходимыми в различных сферах экономики региона и прилегающих территорий. Одной из задач, стоящих перед нами в современный период, является налаживание сотрудничества между высшими учебными заведениями и различными промышленными предприятиями, расположенными в регионе. Эти взаимодействия могут реализовываться в различных формах. В 21 веке одной из характеристик, положительно отличающих высшие учебные заведения мира, является проведение исследований в различных областях и проведение различных научных конференций. В то же время региональные вузы могут стимулировать создание новых производств в регионе.

**THE IMPACT OF REGIONAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS ON  
THE DEVELOPMENT OF THE REGION AND FUTURE GOALS*****Chunayev Muhammad Mahameli oglu******Summary***

The fact that higher education institutions have a great socio-economic power and a leading role in the development of regions is a proven process in the experience of developed countries. Higher education institutions are institutions that ensure the economic, social and cultural development of the region. Higher education institutions, if it is possible to say so, have already become an institution that forms the image that determines the cultural level of the region. Due to globalization, the tasks facing these higher education institutions have become more and more demanding. Higher education institutions support the provision of qualified personnel needed in various fields of the economy of the region and surrounding areas. One of the tasks ahead in modern times is the establishment of cooperation between higher education institutions and various industrial enterprises located in the region. These interactions can be implemented in various forms. In the 21st century, one of the characteristics that positively distinguishes higher education institutions in the world is conducting research in different fields and holding various scientific conference events. At the same time, regional higher education institutions can stimulate the creation of new industries in the region.

*Rəyçi:p.e.d., prof.V.Q.Orucov*

*LDU-nin pedaqogika, psixologiya və incəsənət kafedrasının 29 mart 2024-cü il tarixli iclasın 08 sayılı protokolu*

*Daxil olma tarixi 02aprel 2024-cü il*